

Verbe de cogniție cu potențial de pragmaticalizare

Gabriela BIRIȘ*

Key-words: *verbal discourse markers, cognition verbs, pragmatic values*

Introducere

Lucrarea propune analiza a trei verbe de cogniție (*a asculta, a auzi și a înțelege*) cu frecvență relativ mare în uz, cea mai mare parte a contextelor excerptate pentru identificarea valorilor pragmatice constituind simple ocurențe ale verbelor, nesuținute prin alte părți de vorbire. Am integrat în clasa verbelor de cogniție și verbe de percepție, de tipul *a auzi și a asculta*, deoarece credem că sunt parte integrantă a clasei, putând explica în acest fel frecvențele „glisări” semantice dinspre percepții fizice propriu-zise înspre înțelesuri epistemice.

1. Verbele de cogniție: definiție și categorizări

Inițial, clasa verbelor de cogniție a suscitat interesul filozofilor și logicienilor limbajului, prin problema predicatelor asertive și parantetice, abordările lingvistice fiind relativ recente, deși gramaticile clasice (latinești sau eline) consemnează aceste verbe ca o clasă distinctă. Astfel, interesul pentru studierea verbelor de cogniție este deschis de studiile lui J.O. Urmson (1952), care s-a concentrat asupra *verbelor mintale* și a rolului lor sintactic, acestuia atribuidu-i-se și paternitatea denumirii de *verbe parantetice*¹, precum și de studiul semasiologic privitor la *câmpul lexical al cunoașterii* al lui Lorenzo Renzi (1973): *Il campo semantico di „conoscere”*.

1.1. Perspectiva psihologică

Din perspectivă psihologică, *verbele de cogniție* desemnează tipurile de cunoaștere sau modurile în care se ajunge la a cunoaște ceva, activitățile mintale fiind subcategorizate în șase clase: *percepții, credințe/ cunoștințe, sentimente/ emoții, dorințe/ deziderate, intenții, decizii* (D’Andrade 1987, apud Schwanenflugel et al. 1999: 813). În funcție de gradul de abstractizare și de dificultatea perceptuală, ele sunt organizate ierarhic, începând cu nivelurile joase de percepție, recunoaștere, amintire și înțelegere și continuând cu nivelurile înalte de metacunoaștere și evaluare (Scholnick și Hughes 1987, apud Schwanenflugel et al. 1999: 814). Este vorba despre un continuum al prelucrării informației, ierarhizat de la funcții de

* Universitatea din Craiova, România.

¹ Workshop internațional: *Les verbes parenthétiques: hypotaxe, parataxe ou parenthèse?*, 24–26 Mai 2012, Université Paris Ouest Nanterre, <http://sites.google.com/site/parenthetiques2012>.

introducere a informației: *a observa*, de prelucrare: *a gândi*, de memorare: *a învăța*, până la funcții de externalizare: *a explica* (Schwanenflugel et al. 1999: 814).

1.2. Perspectiva lexico-semantică

Gramaticile clasice operează cu o primă subcategorizare a verbelor în clase lexico-semantice, propunând numeroase denumiri de clase verbale, preluate, parțial, de gramaticile tradiționale: *verba affectum*, *cupiendi*, *decernendi*, *dicendi*, *efficiendi*, *impediendi*, *iubendi*, *iurandi*, *negandi*, *persuadendi*, *putandi*, *rogandi*, *sperandi*, *statuendi* etc. Verbele legate strict de cunoaștere sunt incluse fie la categoria *verba sentiendi*, deoarece operațiile mintale și cele senzoriale erau tratate împreună, în majoritatea gramaticilor (Blumenthal 2007: 22), fie sunt subcategorizate în *verba cogitandi*, *verba cognoscendi*, *verba sciendi*, în funcție de tipul de cunoaștere desemnat prin verb:

- *cogito*, *cogitare*, *cogitavi*, *cogitatus* < *com* + *agito* – „a analiza amănunțit, a reflecta, a chibzui, a medita, a gândi, a concepe ceva mintal”;
- *cognosco*, *cognoscere*, *cognovi*, *cognitus* < *com* + (*g*)*nosco* – „a-și însuși, a deprinde ceva, a învăța, a constata, a începe să cunoască, a examina, a investiga, a recunoaște, a identifica, a aprecia”;
- *scio*, *scire*, *scivi*, *scitum* – „a ști, a înțelege, a percepe, a avea cunoștință despre, a fi calificat în ceva”.

În studiile mai recente se tinde spre adoptarea denumirii de *verbe cognitive* sau *verbe de atitudine cognitivă* (engl. *cognitive verbs*, *verbs of cognitive attitude*, fr. *verbes cognitives*), renunțându-se la subcategorizarea în operații mintale și/sau senzoriale, considerate acum unitar, pentru limba engleză fiind inventariate 25 de asemenea verbe de către Gloria Cappelli (2008: 531): *assume/a presupune*, *believe/a crede*, *bet/a paria*, *conjecture/a presupune*, *consider/a considera*, *doubt/a suspecta*, *a se îndoii*, *expect/a nădăjdui*, *fancy/a socoti*, *a presupune*, *feel/a simți*, *figure/a-și închipui*, *gather/a bănuși*, *guess/a-și închipui*, *a fi de părere*, *imagine/a-și imagina*, *judge/a aprecia*, *a considera*, *know/a ști*, *presume/a-și închipui*, *a bănuși*, *reckon/a crede*, *a presupune*, *see/a vedea*, *sense/a înțelege*, *a pricepe*, *suppose/a presupune*, *a-și închipui*, *surmise/a bănuși*, *a suspecta*, *suspect/a bănuși*, *a suspecta*, *think/a gândi*, *a înțelege*, *trust/a spera*, *a nădăjdui*, *wonder/a se întreba*. Autoarea constată că acestea constituie un sistem complex, dinamic, caracterizat prin două particularități: *epistemicitate* și *evidențialitate*² (*ibid.*, 531), fiind dispuse pe axa cognitivă între doi poli: *a ști* și *a nu ști*, codificând diferite tipuri de date provenite din percepție, cunoaștere (inferență) sau din afectivitate (impresii, credințe) (*ibid.*). Pe această axă nu există poziții fixe, punctuale, ci doar valori care variază în funcție de contextul semantic sau pragmatic (*ibid.*). Clasa de verbe este interesantă pentru rolul fundamental jucat în comunicare, prin posibilitatea pe care o acordă vorbitorului de a evalua epistemic o stare de lucruri, aducând probe în acest sens, și prin opțiunea interlocutorului de a reacționa la informație, în baza unor indici contextualii și de comunicare (cunoștințe anterioare, valori, atitudini etc.) (Cappelli 2007: 178).

² „Verbs of cognitive attitude lexicalize the interplay of two fundamental conceptual domains, epistemicity and evidentiality, and the modulation of their complex internal structure” (Cappelli, 2007: 178).

Rețelele semantice electronice de tipul Wordnet³ acceptă o clasificare a verbelor în 15 subdomenii⁴, optând pentru termenul *verbe de cogniție* (engl. *verbs of cognition*), categorie în care se includ „verbs of thinking, judging, analyzing, doubting/verbe care exprimă raționamente, judecăți, analize, dubiu”, separat de verbele de percepție⁵.

În cadrele lingvisticii funcționale, mult mai centrată pe uz, cel mai mare interes a fost acordat verbelor cu frecvență mare, de tipul *know/a ști* sau *think/a gândi*, *a considera*, *a crede*, în legătură cu care s-a observat un comportament diferit de al celorlalte verbe de cogniție, deoarece s-au îndepărtat destul de mult de sensurile „canonice” și nu mai funcționează ca verbe propriu-zise, fiind mult mai aproape de un statut adverbial (Bybee, Scheibman 1999, Thompson, Mulac 1991). Pornind de la criteriul frecvenței în uz, se constată o ierarhizare în verbe cu frecvență mare: *know/a ști*, *think/a gândi*, *a considera*, *a crede*, medie: *guess/a presupune*, *believe/a crede* și verbe cu frecvență mică: *wonder/a se întreba*, *understand/a înțelege* (Wierzbicka 1996), lista predicatelor mintale incluzând primitivele conceptuale⁶ THINK, KNOW, WANT, FEEL, SEE și HEAR (Wierzbicka 1988, 2004).

În ultimii ani, verbele de percepție au suscitat interesul specialiștilor străini (Grezka 1990, Franckel, Lebaud 1990) și al celor români (Nicula 2010, 2011), încercându-se descrierea cât mai completă a comportamentului sintactic și a semanticii acestor verbe. Categorizările din lingvistica românească au vizat subgrupa *verbelor de percepție*, clasificate în funcție de organele receptoare ale stimulilor fizici în a) *verbe de percepție vizuală*: *a vedea*, *a privi*, *a arăta*, b) *verbe de percepție auditivă*: *a asculta* și *a auzi*, c) *verbe de percepție tactilă*: *a simți* și *a atinge*, d) *verbe de percepție gustativă*: *a gusta*, *a avea gust* și e) *verbe de percepție olfactivă*: *a mirosi* (Nicula 2010: 44-47), în funcție de clasele de percepție distingându-se trei grupe: *verbe de percepție nonintențională/nonagentive*, *verbe de percepție intențională/agentive* și *verbe evidențiale* (*ibid.*). Verbele de percepție au fost separate în acest fel de cele de cogniție, deși concluziile studiilor menționate (Nicula 2010, 2011) au evidențiat numeroase suprapuneri sau extinderi semantice între clasa verbelor de percepție și cea a verbelor de cogniție, spre exemplu.

Cu toate că lucrările lingvistice românești consemnează înscrierea verbelor în anumite microcâmpuri semantice, semnalând existența unor *vebe ale cunoașterii*, cu exemplele: *a afirma*, *a nega*, *a cunoaște*, *a recunoaște*, *a tăgădui*, *a deduce* etc. (Irimia 1997: 179), criteriile de categorizare rămân neprecizate.

³ Wordnet organizează materialul lexical pe baze semantice, într-o rețea de noduri interrelaționate, care reprezintă sensuri, un nod concentrând totalitatea formelor lexicale care exprimă un anumit concept.

⁴ Aceste subdomenii sunt: verbe de mișcare, de percepție, de contact, de comunicare, de competiție, de schimbare, de posesie, de cogniție, de creație, de emoție, de stare, meteo, de îngrijire și funcționare a corpului și de comportament social și interacțiune.

⁵ Vezi <http://wordnet.princeton.edu/man/lexnames.5WN.html>

⁶ Prin *primitive conceptuale* Anna Wierzbicka înțelege acele concepte greu de definit sau definite lexicografic circular, nedecompozabile, constituente majore ale minții omenești (Goddard și Wierzbicka, 1994, 2002).

2. Contribuții teoretice privitoare la verbele de cogniție

Problematica verbelor de cogniție este strâns legată de cea a marcatorelor discursivi, în pragmatică, și de problema structurilor incidente și de comentariu, din sintaxă, subiecte redescoperite de cercetători în ultimele trei decenii. Gramaticile tradiționale au evitat sistematic subiectul marcatorelor discursivi verbali deoarece aceștia nu puteau primi descrieri gramaticale „canonice”, având mai curând efectul de a „strica” sintaxa și de a fi prezenți exclusiv în comunicarea orală, deci „nonstandard”. În general, marcatorelor verbali li s-a negat statutul gramatical, deoarece nu sunt obligatorii (Waltereit 2002), țin foarte mult de dimensiunea interpersonală (Manili 1989), dar și de variația regională sau de conținut a enunțului (Benjamin 2010: 254).

În lucrările lingvistice românești de dată recentă, aceste aspecte se regăsesc – fragmentar – în capitole dedicate conectorilor frastici și transfrastici, cu referire particulară la expresii: *așa cum ai văzut, după cum știi, după cum se știe* (GALR: 735) sau în capitolele despre construcțiile incidente fără rol semantic, de tipul *automatismelor verbale*: propoziții: *mă rog?, ce să-i faci?, cum să spun, știi?, fraze: nu știu cum să spun* (*ibid.* 742).

S-a observat că secvențele incidente de glosare a acțiunilor mintale, verbale, senzoriale, într-o narațiune, se introduc prin verbe de tipul *declarandi, cogitandi, sentiendi*: *a zice, a spune, a striga, a începe, a repeta, a auzi, a se gândi* (Gabrea, 1965) și că apelul la receptor se face prin *ticuri* – false vocative/imperative/interogative – provenind din automatizarea unor secvențe inițial apelative: *mă-nțelegi, îți închipui, știi, auzi, frate, domnule, drept să vă spun, vezi bine* etc., cu rol fatic (Pop 1991: 81).

Între verbele de cogniție apar o serie de „glisări” sau de suprapuneri de semnificație, în special în cazul lui *a ști* și *a vedea* (motivate etimologic prin rădăcina indo-europeană **weid-*, care desemnează, într-o manieră generală, cunoașterea și vederea drept caz particular al cunoașterii), care merg fie în direcție cognitivă: *a înțelege* utilizat pentru „a-și da seama, a realiza” sau „a descifra”, *a ști* utilizat pentru „a cunoaște” sau „a considera”, fie în direcție perceptivă, cu suprapuneri peste alte verbe de percepție, dar de nivel superior: *a auzi* pentru „a afla” sau „a se zvoni” și *a vedea* pentru „a constata, a observa”. Este vorba de deplasări în interiorul aceluiași continuum informațional explicat la punctul 1.1. Româna permite frecvent astfel de „glisări”, semnalate și de alți autori (de exemplu: *a vedea* cu înțelesul „a auzi” sau „a percepe cu gustul”), explicate prin interdependența dintre diferite organe de simț, care funcționează „împreună și legat” (Cazacu 1950: 259):

„Ia să vedem ce spune N”

„Să-l vezi ce vorbește și apoi să-ți dai părerea despre el.”

„Caut dzama să văd sărată-i?” (*ibid.*)

3. Situația verbelor de cogniție în româna actuală

Pentru româna actuală, contextele de limbă vorbită au fost selectate din volume de eșantioane care acoperă perioada 2002–2011, din culegeri de texte

dialectale pentru regiunea Munteniei, care acoperă anii '70, și din cotidianul „Evenimentul zilei” pe anul 2007 (ianuarie–decembrie), precum și din 2002–2003, prin suplimentul „Life & Style” al ziarului. Au rezultat 10 exemple pentru verbele *a auzi* și *a asculta*, considerate împreună, și 11 exemple pentru verbul *a înțelege*.

A auzi și a asculta

Cele două verbe presupun situații de dialog cu un înalt grad de familiaritate, între interlocutori caracterizați în același timp prin diferență de vârstă sau de statut social: persoane cu experiență de viață vs. tineri sau politicieni vs. reporteri.

Statutul formei de imperativ *auzi* este unul interjecțional, putând fi substituită prin *hei!* sau *băi!* fără nicio modificare semantică a enunțului, exemplul de sub (1). Ea implică o încălcare intenționată a regulilor de politețe prin tutuirea interlocutorului ca efect retoric de susținere a unui avertisment sau de încercare de a continua un dialog în contradictoriu (8), prin care se minimalizează statutul social sau prestigiul social al interlocutorului. Formele întărite pronominal de tipul *ascuțați-mă* se pot glosa prin „credeți-mă” și se folosesc în susținerea unor argumente (4), (9), dar și ca mărci de negociere a dreptului la replică (3) sau de reluare a unui dialog, în ciuda dezacordului cu interlocutorul (10). Formele *vă ascult* și *vă ascultăm* sunt utilizate pentru fluidizarea dialogului, fiind rostite de moderatorii emisiunilor televizate, prin care cineva este invitat să ia cuvântul (2), (5), (6), (7). Ele pot fi orientate spre participanții la dialogul direct din studioul de televiziune sau pot fi un îndemn la atenție din partea telespectatorilor, constituind în același timp situații de păstrare a semantismului original al verbului și de dublă decodare: pragmatică și literală.

1. n-am mai venit aici după papuci/ mă-ntorc îndărăt la bătrân acasă și-i spus: „*auz/ mă/ uite așa/ așa ș-așa*”/ zăseră/ bătrânu zice: „al dracu-a făcu că nu l-a omorât de tot/ să-l sature dracu de nuntă” (TDM I: 7).

2. MG: tre' să vă ascultăm↓ ca președinte al României.

TB: domnu' Geoană↓ va trebui să mă ascuțați (aplauze în sală) cinci ani și trei zile↓ da' *ascuțați* aici.

MG: *Vă ascult*.

TB: /ă:: ++ Acum două săptămâni↓ + s-a semnat un contract de două sute cincizeci de <MARC milioane de dolari MARC>. ++ Pentru ce? (râsete în sală)

MG: Pentru domnu' Cocoș?

TB: Nu (rumoare; aplauze în sală) ++ Mai încercați (PPC: 57).

3. TB: E interesant↑ e interesant de știut↓ + pentru că:://

RT: Am înțeles↓ așteptați răspuns de la domnul Mircea Geoană. E în regulă. Vă rog.

TB: eu//

MG: firme↑ firme↑//

TB: eu m-am documentat↑//

MG: *Ascuțați*↓ *ascuțați*↓//

TB: Nu↓ vă rog↓ //

MG: *Ascuțați* un pic.

TB: Eu m-am documentat pentru această↑ +/ă: emisiune↓ și aș vrea să aflu de la domnu' Geoană↑ ce piețe de export au căzut (PPC: 69).

4. AU: veți afla că și dumneavoastră↑ și domnu' Dobre↑ și domnu' Berceanu↑ +sânteți vinovați↑de faptu' că: am pierDUT↑ cinci centuri↓ + de mari + orașe↓ + și cinci sute de↑ + <R kilometri de drumuri naționale care puteau fi reabilitate cu bani de la Banca Mondială↑ R> care ce să vezi? se pierd↓ acum↓ pe treizeci și unu iulie↓ [fiindcă noi n-am fost + în stare să-i tragem↓ da? Așa că poate există și niște răspunderi↑ și niște vinovați↓ domnu' Orba.

LO: Nu↓ nu. este vorba de cinci centuri↑ + cinci centuri↑¹ *Ascultați-mă*↓ că știu foarte bine] subiectu'. Este vorba de finanțarea a cinci centuri↑// (PPC: 109).

5. VT: <F Eu mi-am câștigAT numele meu↑ pe MUNca mea de scriiTOR↑ și de isTORic. Voi ați fost [trepădușii lui BĂSEScu↓ și veți pleCA. F>

AS: Am înțeles. Nimeni nu jighește pe nimeni în] această emisiune::↑//

VT: <F păi veți pleCA odată cu Bănescu↓ domnule. F>

AS: Domnule Vadim Tudor↓ haideți să-l ascultăm și pe domnu' Preda. [*Vă ascult.*

VT: <F Păi asta-i culmea.] Îmi spune un om↑ F>

AS: <MARC Vă rog frumos↑ MARC>//

VT: <F un om cu douășcinci de ani mai tânăr↓că eu sânt ca nuca-n perete doamnă? F>

AS: Am înțeles. Ați spus punctul de vedere↓haideți *să-l ascultăm* (PPC: 121).

6. OP: Nu↓ nu sunt nervoasă. Pentru corectitudine↓ a spus astăzi premieru' că va continua restructurarea agențiilor guvernamentale. Și vroiam [să-l întrebăm <F în această seară pe domnu' SeiTAN cum se va întâmpla F>].

VV: Corectitudinea cui doamnă? Stimată doamnă↓] ați spus că am timp să termin.

OP: Vă rog.

VV: Vedeti↓ de-aia nu ne înțelegem. Nu tre' să ne smulgem cuvintele din gura altuia. Dumneavoastră↑ la mine după TREIzeci de secunde brusc deveniți nervoasă↓ nu știu din ce motiv.

LN: *Vă ascultăm.*

OP: Vă rog (PPC: 203).

7. MS: din optze-] OK. Din optzeci și șase de senatori↑ care-au votat astăzi↑//

PR: Așa↓ *vă ascultăm. Vă ascultăm.*

MS: majoriTAtea↑ care-au fost prezenți și-au votat↓ +majoriTAtea↑ +este a PSD

PNL. Pentru că↑ + <F din păCAte↓ senatorii PD-L-ului↑ nu au fost toți acolo↓ dar eu nu-i↑ eu nu:: F>// (PPC: 278).

8. AS: Bun. Domnu' Preda n-a avut cu ce să:: ne dea↑ pînă la urmă în diRECT cu arguMENTele↑legate de asta↓//

VT: Să ai grijă↓ *auzi*:↑ domnu':↑ ↑//

AS: Lăsați-mă și pe mine să vorbesc↓ vă rog frumos.

VT: domnu' Preda↓ eu am mai cunoscut un Preda în țara asta↓ da' era Marin Preda↓ era un Mare scriitor. Dumneata ești Neica nimeni domnule↓ dumneata ești un țucăLAR al lu' [Bănescu↓ și eu te rog↑ eu te rog↑//

AS: N-are niciun rost domnule Vadim Tudor să vorbiți] cu domnul Preda↓ în condițiile în care a întreRUPT această convorbire↑//

VT: *Auzi*. Nu nu↓ stai puțin↓ [stai puțin↓ stai puțin (PPC: 121).

9. AS: Nu cred că pe telespectatori și pe alegători↑ îi interesează această luptă↑ continuă↑ politică//

VT: <F Îi interesează: ↑ sănăTatea Șefului SStatului↓ F>//
AS: Nu. [Îi interesează Altceva. Ascultați-mă puțin.
VT: <F care vrea să-i mai păcălească pe români cinci ani↑] îi interesează pe toți. F>
AS: *Ascultați-mă.*
VT: Da' nu-mi spune mie ce-i interesează pe români doamnă.
AS: Nu.
VT: Că eu știu mai bine (PPC: 122).

10. VT: Asculți zi de zi Chopin cum ascult eu?
RD: Ascult zi de zi ↓ da' nu neapărat numai Chopin.
VT: <@ Chopin cântat de:: Vali Vijelie @>
VT: Eu glumesc.
RD: Cu manelele n-am treabă.
VT: *Ascultă-mă puțin* ↓ Răzvan.
RD: Haideți să revenim puțin.
VT: <F *Ascultă-mă puțin*. F> (PPC: 139).

A înțelege

Utilizările lui *a înțelege* au cea mai clară orientare interacțională, constituind mărci de negociere a unui acord și sunt parte a unor structuri mult mai ample: *ce să înțeleg din asta?, hai să ne înțelegm, stați să ne-nțelegem*, neputând fi considerate izolat decât foarte rar (un singur exemplu, cel de sub 3: *înțelegi*). În același timp, sunt și structurile integrate cel mai bine în enunț, decuparea lor din context alterând sensul global al dialogului.

Formele de perfect compus *am înțeles* aparțin de fapt unui prezent al dialogului, prin care se realizează concesii unor argumente susținute insistent de interlocutor, adesea vicioase, din punctul de vedere al locutorului, fiind formule de aplanare a unor dispute și sunt rostite, în general, de către moderatorii emisiunilor televizate sau de către invitați mai puțin dispuși la a dialoga în contradictoriu. Toate structurile conservă integral semantismul verbului.

Prin formula *mă-nțelegi* se încearcă obținerea acordului din partea interlocutorului, față de o situație presupusă ca negativă de către cel care o enunță, exemplul de sub (4).

1. C. P: Cred că este și trist și grav în același timp. *Ce să înțeleg din asta?* Că și-au fixat un obiectiv din a elimina toate proiectele ce aduc cu „Moartea domnului Lăzărescu”? (Interviu cu Cristi Puiu, *Ev.z.*, 8 ian. 2007)

2. M.A: Acum, *hai să ne înțelegem*. Mie îmi place abordarea profană, ușor poetică. Serviciile de informații sunt o treabă serioasă, care lucrează după niște reguli ale lor. Ele funcționează în cadrul legii. Nu ne ducem acolo să ne facem de cap, ca reprezentanți ai României, care și cum vrem. (Interviu cu Marin Antonescu, *Ev.z.*, 7 feb., 2007)

3. Uite iistoria satului nostru/ ... ie foarte complicat-adică nu prea se găsește-așa firu?... firu cu... ca să-l găsești iezact/ așa/ dă unde s-ar hi născut iel/ așa/ du pră ai bătrâni c-an cules și ieu aproape cân-ieream copil/ ... tânăr, *înțelegi*/ ... ă... spunea c-ar hi fost uni fugari-așa, dî alte părți.../ pă timpuri/ și să stabilea așa/ iera păduri pe-aici/ să stabilea-ntr-u loc/ ș-acolo devenea și cu familia lui/ cu... nu știu ce/ cu neamurili

lui/ și să stabilea la un loc: aici unu/ mai dincolo altu/ ș-așa c-a fost cic-aici unu uarjă/ și... ș-unu stănilă-n î stănilzăvești/ ș-unu caușu-n caușeșt/ ... pă timpuri/ așa... *am înțeles ieu* pă timpuri/ așa/ știi? Ei da... altcuma n-am/ n-am putut să aflu nici io mai mult... (TDM I: 170).

4. m-am măra fată de dooșpatru dă ani/ așa să mărita fetile-atuncea/ fată de dooșpatru dă ani (...) nu să ezista/ fată mică să mărite? Sau fată mică să nu fie cinstită/ *mă-nțeleges*-ce ... vrea să zică asta/ da/ s-a zis/ care erea/ erea dă răs maică-n sat/ (TDM I: 463).

5. L: s_îchidi automat.

D: pornești digeaba.+++ ăsta-l pornești↑ ++ da' o <F CLACAT>

L: da da↓

D: <F S-O TERMINAT

L. *am înțeles* de_acum cî trebui sî-l ții oleacî↓ (CRVA: 48).

6. L: <Î CĂTI cameri ari?

A: <Râs dou> (râde în continuare)

L: și când ești +++

A: îi exactî î: î ++ cum ai tu. î: ↓dou cameri. Era înainte. Treci dintr-una într-alta↑ și poți și intri-n una și di pi hol.

L: a î + *am înțeles*. așa. și făceau: î ↓ înainte. știi.

A: da. Deci amândou au intari di pi hol↓ di pi scarî amândou↑ și dintr-una_ntr-alta. (țipăt de copil)

L: da. Da.

A: știi? ++ <î și baia și bucătăria (CRVA: 61-62).

7. CA: ... am ajuns↑ + să nu mai fiu așa de sensibil la prejudiciile↑ de discurs↑ ci $\frac{1}{2}$ Și să spun în sensul acesta nu pentru a-l ↑ (AK) + a-i face vreun (AK) vreo reverență sau vreo (AK) vreun semn de simpatie lui Corneliu Vadim Tudor sau lui Gigi BeCALi↓ să spun că < Î oamenii ăștia↑ Î > fie și pentru că n-au apucat măCAR↑ încă nu mi-au mâncat Bani↓n-au mâncat banii publici. Și Lucru' ăsta↑ + e mai grav↓ că în vreme ce eu mă ocup de limbaju'↑ sau de atitudinile↑ sau de extravagantele [lui Becali sau Vadim↑//

AU: *Am înțeles*. Ceilalți] guvernează↓ [ei n-au fost la//

CA: ei sunt niște oameni] care de douăzeci de ani↑ + ne TOAcă din punctu' ăsta de vedere. <Î Și întâmplător↓ cei doi↑ Î>++ [poate că n-au apucat↓ nu-s acolo (PPC: 102).

8. VT: Vreau să vă spun că miercuri↓ Tony Blair a fost făcut albie de porci↓ chiar de parlamentarii briTAnici.

AS: Domnule Preda.

VT: A fost crimiNAL de război. Nu și-au scos ochi ca↑//

AS: *Am înțeles*. Domnule Preda↓ ați reacționat aCOlo↑ probabil nu numai pentru că a vorbit↑când se: ↑ spuneți dumneavoastră↓ se vorbea despre Irlanda. Haideți să vorbim de problema de fond↓ din România↑ că pentru români e mai important +FONDul↓ decât forma. CP: Da↓ e importantă:↑ și forma↓ și sigur↓ procesul-verbal al ședinței poate demonstra faptu' că::↑EU am dreptate↓ și nu domnu' Vadim Tudor↓ care↑ deși invocă o lungă experiență↓ nu se descurcă acolo↓ adică::↑ + e ca nuca-n perete↓ [vorbește despre: alegeri fraudate↑

AS: *Am înțeles*↓ dar mi se pare o polemică] FALSă până la urmă. Tema este alta (PPC: 120).

9. VT: <F Eu mi-am câștigAT numele meu↑ pe MUNca mea de scriiTOR↑ și de isTORic. Voi ați fost [trepădușii lui BĂSEScu↓ și veți pleCA. F>

AS: *Am înțeles*. Nimeni nu jignește pe nimeni în] această emisiune::↑//

VT: <F păi veți pleCA odată cu Bănescu↓ domnule. F>

AS: Domnule Vadim Tudor↓ haideți să-l ascultăm și pe domnu' Preda. [Vă ascult.

VT: <F Păi asta-i culmea.] Îmi spune un om↑ F>

AS: <MARC Vă rog frumos↑ MARC>//

VT: <F un om cu douășcinci de ani mai tânăr↓că eu sânt ca nuca-n perete doamnă? F>

AS: *Am înțeles*. Ați spus punctul de vedere↓haideți să-l ascultăm (PPC: 121).

10. MȘ: În acea strategie↑ După ce] va fi discutată în Guvern↓ o să veniți în Parlament↓ și-o să vedeți că elementele↑ + de continuiTate ale acestui proces↓ vor fi PRINse pentru anu' viitor//

VV: Aoleu↓ deci continuitate↓ *am înțeles*.

MȘ: cont-

VV: *Am înțeles*.

MȘ: Da- dacă mă lăsați să-mi termin [ideea↓ aș fi recunoscător.

OP: Vă rog să vă terminați ideea.] domnule Varujan (PPC: 189).

11. AU: Din păcate în istoria noastră au mai fost niște momente în care s-au restrâns↑ DRAStic [drepturile cetățenești.

VV: Nu. Stați↓ nu↓ *să ne-nțelegem*.] Domnule Ursu↓ mo- erau restrânse prin <MARC Constituție↑ MARC> că nu aveai voie să faci alt partid decât Partidu' ComuNIST.

AU: Nu. Și prin declararea stării de necesiTate a unor situații↑ și la revoluție și la mineriAdă.

VV: Bun. /ă: Declararea stării de necesiTate atunci↑ +a aVUT la bază↑ /ă::¹ Atunci nu s-au [restrâns drepturi civile.

AU: O amenințare↑//

VV: Nu s-au restrâns drepturile ciVile↑//

AU: Ba da (PPC: 225).

Concluzii

Prin compararea exemplurilor de limbă vorbită cu cele de limbă literară scrisă (I.L. Caragiale: *Momente și schițe*, George Călinescu: *Enigma Otiliei și Bietul Ioanide*, Camil Petrescu: *Ultima noapte de dragoste întâia noapte de război*), s-a conturat ipoteza evoluției unor structuri, în timp, în direcția simplificării: *auzi dumneata* → *auzi, mă înțelegi (dumneata)* → *înțelegi*, prin rafinarea și modificarea semantismului inițial. Totodată, frecvența mult mai mare în textele literare a verbelor *a auzi/a asculta* indică, probabil, unele „mode” lingvistice ale epocii, sub influența limbii franceze⁷. În prezent, structura *mă înțelegi* nu mai funcționează ca marcă de atenuare cu o frecvență la fel de mare, așa cum se întâmplă în romanele călinesciene, spre exemplu.

⁷ Această ipoteză pentru care mulțumim dnei prof. univ. dr. Rodica Zafiu necesită aprofundarea cercetării și extinderea documentării.

Formele *ascultă* sau *ia ascultă* sunt structuri imperative urmate de prenume în vocativ, în majoritatea exemplurilor, fiind folosite ca mărci de atenuare pentru secvențele interogative sau asertive pe care le introduc, anticipate de locutor ca având un posibil potențial conflictual sau de dezacord pentru interlocutor. Astfel, aceste forme precedă întrebări „incomode” ce conțin „atacuri” la „fața” pozitivă a interlocutorului, imixțiuni în spațiul său de intimitate, în exemplele de sub (1), (2), sau (3):

1. – Voi trece din stăpînirea lui Pomponescu în posesia unui bine intenționat. *Ascultă*, Pica, vreau să-mi lămurești o chestiune. Cum se face că tu, o intelectuală, arăți interes pentru un om mai puțin cerebral?

– Și eu mi-am pus această chestiune. Dar, vezi tu, ce înseamnă un intelectual? Un om cu diplomă? Prin intelectual am înțeles totdeauna un om fin, o minte excepțională, un savant, un artist în care să am stimă. Nu cred ca tu să pretinzi să nimeresc neapărat o personalitate. În mediile pe care le frecventez n-am găsit-o, și pe urmă cunosc, cum e și firesc, tineri care nu s-au afirmat. Printre aceștia, tocmai artiștii nu m-au atras. Sunt așa de mediocri, ți-e milă să le mărturisești că nu le afli nici un talent. Și apoi sunt invidioși, meschini. O fată cultă prețuiește ființele excepționale, însă nu e obligată a sta singură pînă întîlnește una în care crede.

– Nu zic că n-ai dreptate!

– Cît despre ceilalți intelectuali, vreau să zic titrați, sunt de o platitudine înspăimîntătoare. Mai toți superficiali, vîrți pînă-n gît în specialitatea lor. Pușini am găsit să aibă un suflet, cum să zic, bărbătesc, ceva eroic cît de cît, în sfera lor de activitate, care să inspire admirație unei femei.

– Deci cauți un erou! (*Bietul Ioanide*).

2. Gaittany era un om cu educație așa de fixată, încît unele lucruri îi erau imposibile. Niciodată nu comunica el cel dintîi o veste rea altuia, întorcea vorba în așa chip încît ceilalți să ghicească și să spună cuvîntul neplăcut. Și pentru acest caz Smărăndache avea o anecdotă dialogică. Presupunea că

Gaittany fusese însărcinat să comunice cuiva moartea unei ființe apropiate.

– *Ascultă*, Gaittany, ce-i cu unchiul?

– Bine.

– Ce fel de bine? Nu dă nici un semn de viață.

– E puțin indispus.

– Eu am aflat că e rău bolnav.

– Nu chiar așa de rău.

– Dacă moare?

– Oo, încă nu!

– Gaittany, a murit!

– Da, domnule, închipuie-ți! (*Bietul Ioanide*).

3. După o destul de lungă familiarizare la ștrand, la tenis și pe motocicletă, Sultana chemă într-o zi pe Demirgian.

– *Ascultă*, Demirgian, tu nu vrei să te însori?

– Ba m-aș însura, răspunse acela privind-o cu circum-specție, ca într-un început de tocmeală dificilă. Mi-ai găsit cumva vreo partidă?

– Nu, ți-aș propune să te însori cu mine.

– Nu m-aș da înapoi!

– Prea grozav nu ești, dar ai bărbăție în tine, nu întristezi o femeie. Să te mai cultivi totuși (*Bietul Ioanide*).

Forma *auzi dumneata* din exemplele (4) și (5) are un statut interjecțional și ar putea fi substituită printr-o altă structură orală ca *măi să fie*, ambele cu funcție metadiscursivă, „narativă”, prin care se exprimă mirarea, nedumerirea, nemulțumirea locutorului față de conținutul unei relatări:

4. Felix fugi fără să mai asculte, deși Stănică îl strigă, desperat:

– Stai, frate, am ceva să-ți mai spun.

Felix comunică seara lui moș Costache dorința lui Iorgu, făcându-i acestuia un portret din cele mai măgulitoare, așa, din scrupul amical, deși nu-și făcea iluzii asupra prestigiului său pe lângă moș Costache. Bătrînul bulbucă ochii mari.

– Ți-a spus el că cumpără? *Auzi dumneata*, și cât dă?

– Dă cât ceri. Vrea să discuteți!

– Păi, nu mi-a trimis el vorbă prin Stănică zilele trecute, cînd l-am întreat, că nu e amator? Spunea că a cumpărat în altă parte.

– Să știi că nu e adevărat. Domnul Iorgu l-a trimis pe Stănică la dumneata tocmai ca să te roage să-i vinzi casele, i-a dat și bani pentru asta. I-a dat și mai înainte două sute de franci de față cu mine, ca să-i prelungești contractul (*Enigma Otiliei*).

5. Căsătoria îi apără din toate punctele de vedere absurdă, și necazul lui viril își găsi numaidecît un aliat în obligația de a deschide ochii Georgetei. După ce o învinovăți pe fată de discreție culpabilă (aceasta se apără spunînd că nu era nimic sigur, numai vorbe de-ale lui Stănică), o întrebă:

– Știi bine care e situația lui Titi, ce fel de om e?

– Nu! Îmi închipui că nu e criminal. Mă sperii.

– Titi a mai fost căsătorit.

Georgeta rămase cu gura căscată. Combinația lui Stănică, în aparență în favoarea sa, apărea acum ca o manoperă de a căpătuți un june bleg, care sta pe capul părinților.

– *Auzi dumneata!* Spune-mi tot, Felix.

Felix îi povestește fără exagerări, dar cu o răceală ironică intenționată, toată istoria lui Titi. Căsătoria cu Ana, încăpățînările sale, maniile (printre care nu uită legănatul), supunerea la instrucțiile Aglaei, convingerea lui că Simion era nebun și că un factor ereditar apăsa și asupra lui Titi. Toată fantezia matrimonială a Georgetei, care se ținea numai de o vanitate de fată cu viață neregulată, se spulberă. Georgeta începu să rîdă cu lacrimi.

– Felix, zise ea, orice om are un gărgăune. Eu, Georgeta, fată cu libertate de gîndire și capabilă să sucesc capul la trei generali deodată, măritată cu un desenator? Dar e absurd. Felix, ești prietenul meu. Pe Stănică am să-l dau afară.

Însă nu-l dădu, atît de nevinovat părea la față cînd intră pe ușă chiar în acea zi. Mirosise parcă în aer schimbarea.

– *Ascultă*, Stănică, tot mai susții să mă mărit cu ursul tău?

– Eu? Cum desconsiderați bunele mele sentimente! Mă uitam la tine și la Felix. Ce tinerețe și frumusețe! Vă invidiez. Iubiți-vă, bucurați-vă de viață, dați-le dracului de prejudecăți. Știi de ce-am venit? Am venit să te întreb frățește, vrei cu dinadinsul să-l iei pe Titi? Ei s-au prins, o iau în serios. Eu am făcut o glumă, acolo, dar sunt dator să te previu. Titi ăsta nu e cum îl vezi, e ca un catîr. Soacră-mea, nici ea nu e sfîntă. E o onoare pentru mine să-mi fii cumnată, întîi de toate însă vreau să-ți fiu un prieten. Nu e așa, domnule Felix? (*Enigma Otiliei*).

În exemplul următor, verbul *a auzi* este substituibil printr-o interjecție cu funcție fatică, de tipul *hei!*, *băi!* etc.:

6. Renunțându-se la orice explicație, cei de față se purtă unii cu alții ca și când s-ar fi cunoscut. Felix nu-și putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inși. Nu era probabil nici o explicație, afară de acea obișnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate și a provoca cele mai absurde situații, ca să stea de vorbă cu toată lumea și să afle toate.

– Fumați, nu e așa? întrebă Stănică, și apoi tot el răspunse:

Cum să nu fumați? Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză:

– Sunt și eu un boem în felul meu! Am crezut că am, darn-am! Însă „unchiul“ meu are un tutun tare, teribil! Numai nu-i pentru domnișoare.

– Și de ce să nu fie pentru domnișoare? zise studenta de pe fereastră, bălăbănind picioarele și relevând un glas gros.

– *Auzi*, scumpe unchiule? strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puțină mahorcă de-a dumitale. A venit tinerețea, studențimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale și iubitului meu văr, Felix (*Enigma Otiliei*).

Lectura verbelor se poate face strict literal, caz în care se conservă sensul propriu de verb de percepție, pentru că urmează citarea/citirea unor fragmente literare, sau se poate da o interpretare pragmatică, de marcatori verbali, situație în care pot fi glosate ca apeluri la atenția și interesul interlocutorului pentru citările conținute în enunț:

– Bea-ți cafeaua, Iti, că se răcește, îl îndemna Aurora.

Suflețul sorbea o gură de lapte, ștergându-se de frișcă pe buze, și vîra în gură o prăjitură din mormanul de dulciuri pe care diligenta Aurora («ca Penelope de harnică», îi zicea Suflețul) le avea zilnic în casă.

– *Ascultă*, relua întărit Suflețul lectura:

«Nu le lipsesc liniștea sigură și viața fără amăgiri, bogată în bunuri felurite, tihna adîncă (cavernele, lacurile lucitoare, văile răcoroase, mugetul boilor, somnul dulce sub copaci)».

Minunat! Minunat! (Suflețul avea admirația convulsivă, și la imaginea «mugetului boilor» și a siestei sub arbori delira. Urmaș de țăran, era cu deosebire sensibil la spectacolul rustic, iar prestigiul textului clasic însutea valoarea versurilor. O descripție oricît de bogată a unui modern nu-i sugera lui Suflețul atît cît simplele hexametre virgiliene.) Emoția lui intimă era delicioasă și Ioanide, căruia îi plăcea Virgil, se complăcea în entuziasmul extraordinar al lui Suflețul. «Cel puțin, zicea el, dobitocul nu-i apatic.»

– Foarte frumos! recunoștea și Aurora.

– Ia ascultă aici! (Suflețul închidea ochii un moment ca într-un leșin de voluptate, căutînd a se domina.)

«Precum și clocotul avarului Acheront!» (Capodoperă de gîndire filozofică! Strepitum! Parc-auzi cum urlă valurile Acherontului! Minunat!) (*Bietul Ioanide*).

Unicul context identificat în textele literare pentru verbul *a înțelege* este o structură situată la granița cu frazeologia: *mă înțelege*, cu rol de atenuare, prin care se introduce un sfat „incomod” adresat interlocutorului:

Gaittany puse mîna paravan la gură, de formă, spre a sugera importanța știrii. Altfel, vorbi normal:

— Am vrut să te anunț într-o chestiune care poate să te intereseze. Am informații precise că se vor lua măsuri drastice împotriva Mișcării. Vor fi lichidați! Gavrilcea e pe listă, nenorocitul! Nu strică să iei unele măsuri (Gaittany propagă mîna prin aer, insinuînd necesitatea îndepărtării), știu că băiatul dumitale are relații cu el, ar fi bine, *mă înțelege*, un timp să-l reții în casă. Ai priceput.

Și, ridicîndu-se repede, Gaittany porni jovial spre ușă, căutînd să scape cît mai iute.

— Asta am vrut să-ți spun. Te salut cu dragoste!

Și cu mîna făcu un salut dulce la frunte. Ioanide, absorbit, îi mulțumi și-l conduse la ușă, ținînd-o deschisă pînă ce Gaittany se întinse confortabil în automobil.

— E-n regulă! Îi strigă acela făcîndu-i semn cu mîna încare ținea agenda, de pe care apoi îndată șterse punctul efectuat (*Bietul Ioanide*).

O serie de lucrări lexicografice de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (v. Surse) consemnează structuri gramaticalizate ale verbelor, care s-au specializat pentru anumite funcționalități sau sensuri noi, abstractizate în evoluția de la etimonul latin. Pentru *a asculta*, Lazăr Șăineanu înregistrează sensul „a lua în seamă, a lua aminte; a împlini o rugăminte, o dorință”, în exemplul: *Ascultă ce-ți spun* (LȘ, s.v. *a asculta*), pentru *a auzi*, specializarea formei de imperativ *auzi!* pentru „a lua seama la ce spune”: *Auzi mă! Nu-l vezi că e o tigoare?* (Ion Creangă apud LȘ, s.v. *a auzi*) și a formei interogative de perfect compus *ai auzit?* pentru „a înțelege, a pricepe”: *în salon de clasa-ntâi... ai auzit?* (*ibid.*).

Cu aproximativ patruzeci de ani mai târziu, dicționarul lui Candrea și Adamescu (CA) menționează utilizarea formelor de imperativ *ascultă!* sau *ia-ascultă!* cu o anumită funcționalitate: „se zice când voim a chema pe cineva, sau voim să-i atragem luarea aminte asupra celor ce avem să-i spunem” (CA s.v. *a asculta*) și folosirea formei de perfect compus interogativ *ai auzit?* ca „expresiune care se adresează cuiva pentru a-i atrage luarea aminte asupra unui lucru, pentru a-i porunci ceva”: *să faci așa cum ți-am spus, ai auzit?*, precum și a formei de imperativ *auzi!* alături de cuvinte care exprimă mirare, supărare, indignare: *Auzi! tocmai el să mă vorbească de rău!, auzi acolo!, auzi vorbă!, auzi îndrăzneală!* (*ibid.*) și a formei *aud* ca „răspunsul pe care-l dă cineva când e chemat sau când a înțeles bine ce i s-a spus” (*ibid.*).

Pentru româna actuală, folosirea unor verbe de cogniție cu forme pronominale este parte a unor strategii de poziționare a locutorului în conversație. Prin structura *ascultați-mă* se negociază intervenția locutorului și se marchează un dezacord cu interlocutorul.

Tipul de context în care se face enunțarea are un rol determinant în opțiunea pentru unele verbe de cogniție: *vă ascult/vă ascultăm* este utilizat numai în emisiuni de televiziune, spre exemplu. În același timp, selectarea anumitor forme verbale este în relație directă cu atitudinile privitoare la politețe ale locutorilor: *auzi* este o alegere voint nepoliticoasă, care ține mai curînd de un idiostil. Condiționări ale contextelor lingvistice sau extralingvistice asupra unor verbe de cogniție se înregistrează și în alte limbi romanice. Spre exemplu, *écoute/écoutez* se utilizează în

franceză doar în intervenții orale spontane, iar *tu vois* presupune un spațiu comunicational vizibil (Rodríguez Somolinos, 2003: 72).

Lucrarea a pus în evidență rolul de mărci fatice și de mărci de negociere a dreptului la replică al celor trei verbe analizate, care se pot utiliza și ca simple formule de fluidizare a conversației, numeroase ocurențe fiind condiționate de opțiunile de politețe ale utilizatorilor, deci de idiostil.

Surse

CA = I. Aurel Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționar enciclopedic ilustrat – Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, ediție anastatică, București, Saeculum I.O., 2010.

CORV = L. Dascălu Jinga, *Corpus de română vorbită. Eșantioane*, București, Oscar Print, 2002.

CRVA = L. Hoartă-Cărăușu, *Corpus de limbă română vorbită actuală*, Iași, CERMI, 2005.

DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic, 2009.

Ev.z. = „Evenimentul zilei”, 2007.

Ev.z. LS = „Evenimentul zilei”, suplimentul „Life & Style”, 2002–2003.

Ionescu-Ruxăndoiu (coord.) 2002: L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală în limba română actuală: corpus (selectiv): schiță de tipologie*, Editura Universității din București (IV 1).

Ionescu-Ruxăndoiu (coord.) 2007: L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală (IV) 2 – Aspecte teoretice și aplicative*, Editura Universității din București (IV 2).

LȘ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, Iași, 1994–1996.

PPC = M.C. Pintilii, *Principiul politeții – factor de eficiență discursivă în discursul politic românesc. Corpus*, teză de doctorat, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011.

ROVA = Laurenția Dascălu Jinga (coord.), *Româna vorbită actuală: corpus și studii*, București, Editura Academiei Române, 2011.

TDM I = B. Cazacu (coord.), *Texte dialectale. Muntenia*, vol. I, București, Editura Academiei, 1973.

TDM II = B. Cazacu (coord.), *Texte dialectale. Muntenia*, vol. II, București, Editura Academiei, 1975.

Versiuni electronice pentru:

I.L. Caragiale, *Momente și schițe*.

George Călinescu, *Enigma Otiliei, Bietul Ioanide*.

Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

Bibliografie

Benjamin 2010: F. Benjamin, *É vida, olha...: Imperatives as Discourse Markers and Grammaticalization Paths in Romance. A diachronic corpus study*, în „Languages in Contrast” 10, 2, p. 245–267.

Blumenthal 2007: P. Blumenthal, *Verbes cognitif en français médiéval*, în *Sexaginta – Festschrift für Johannes Kramer*, în Dahmen W. & Schlösser, R. (eds.), Hamburg, Buske, p. 21–41.

Bybee, Scheibman 1999: J. Bybee, J. Scheibman, *The effect of usage on degrees of constituency: the reduction of don't in English*, în „Linguistics”, 37, p. 575–596.

- Cappelli 2007: Cappelli G., *Translating English verbs of cognitive attitude into Italian: the difficulties of mapping two apparently equivalent complex systems*, în G. Cappelli și S. Masi (eds.) *Lexical complexity: theoretical assessments and translational perspectives*, Pisa, Pisa University Press, p. 177–201, 2nd draft, <http://www.gloriacappelli.it/wp-content/uploads/2007/08/10-cappelli.pdf>.
- Cappelli 2008: G. Cappelli, *Antonymy and verbs of cognitive attitude: when know is the opposite of think and believe*, în M. Bertuccelli Papi, A. Bertacca și S. Bruti (eds.): *Threads in the Complex Fabric of Language*, Pisa, Pisa University Press, p. 529–546, <http://www.gloriacappelli.it/wp-content/uploads/2010/02/7-cappelli12sm.pdf>.
- Cazacu 1950: B. Cazacu, *Despre înțelesul unor verbe „sentiendi”*, în „Studii și cercetări lingvistice”, 1, p. 257–264.
- Franckel, Lebaud 1990: J.-J. Franckel, D. Lebaud, *Les figures du sujet. à propos des verbes de perception, sentiment, connaissance*, Gap/PARIS, Ophrys.
- Gabrea 1965: M. Gabrea, *Construcții incidente aspecte morfologico-sintactice și stilistice*, în LR, 14, 5, p. 533–544.
- GALR: *Gramatica limbii române*, București, Editura Academiei, 2005.
- García-Miguel, Comesaña 2004: J.M. García-Miguel, S. Comesaña, *Verbs of cognition in Spanish: constructional schemas and reference points*, în A. Silva, A. Torres și M. Gonsalves (eds.): *Linguagem, Cultura e Cognição: Estudos de Linguística Cognitiva*, Almedina, p. 399–419, <http://webs.uvigo.es/adesse/textos>.
- Goddard, Wierzbicka 1994: C. Goddard, A. Wierzbicka (eds.), *Semantic and Lexical Universals – Theory and Empirical Findings*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- Goddard, Wierzbicka 2002: C. Goddard, A. Wierzbicka (eds.), *Meaning and Universal Grammar: Theory and Empirical Findings*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- Grezka 1990: A. Grezka, *La polysémie des verbes de perception visuelle*, Paris, L’Harmattan.
- Hoinărescu 2007: L. Hoinărescu, *Aspecte ale politeții pragmatice în româna contemporană vorbită*, în L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.) 2007: 129–169.
- Irimia 1997: D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom.
- Nicula 2010: I. Nicula, *Lexicul verbelor de percepție. Delimitări și clasificări*, în *Studies in Linguistics and Communication*, București, Paralela 45.
- Nicula 2011: I. Nicula, *Utilizări ale verbului A VEDEA în româna vorbită*, în ROVA: 224–233.
- Pop 1991: L. Pop, „Incidența” incidentelor, în „Studii și cercetări lingvistice”, 42, 3–4, p. 73–87.
- Pop 2009: L. Pop, *Quelles informations se pragmatisent? Le cas des verbes plus ou moins marqueurs*, în „Revue roumaine de linguistique”, LIV, 1–2, p. 161–172.
- Renzi 1973: L. Renzi, *Il campo semantico di «conoscere» în La Traduzione. Saggi e Studi*, Trieste, LINT, p. 377–385.
- Rodríguez Somolinos 2003: A. Rodríguez Somolinos, *Un marqueur discursif fu français parlé: écoute ou l’appel à la raison*, în „THÉLÈME. Revista Complutense de Estudios Franceses”, número extraordinario.
- Schwanenflugel, Martin, Takahashi 1999: P.J. Schwanenflugel, M. Martin, T. Takahashi, *The organization of verbs of knowing: evidence for cultural commonality and variation in the theory of mind*, în „Memory & Cognition”, 27 (5), p. 813–825.
- Shirt 1975: D. Shirt, *Les „verba cogitandi” dans les constructions interrogatives en ancien français*, în „Revue de linguistique romane”, 39, p. 351–380.
- Stenstrom 1994: A. Stenstrom, *An Introduction to Spoken Interaction*, London, Longman.
- Stubbe, Holmes 1995: M. Stubbe, J. Holmes, *You know, eh and other exasperating expressions*, în „Language and Communication”, 15, 1, p. 63–88.

- Șerbănescu 1991: A. Șerbănescu, *Despre statutul lui uite vs. uită-te*, în „Studii și cercetări lingvistice”, 42, 3–4, p. 151–165.
- Ștefănescu 2007a: A. Ștefănescu, *Conectori pragmatici*, Editura Universității din București.
- Ștefănescu 2007b: A. Ștefănescu, *Aspecte pragmatice: incursiuni în româna actuală*, Editura Universității din București.
- Thompson, Mulac 1991: S.A. Thompson, A. Mulac, *The discourse conditions for the use of the complementizer that in conversational English*, în „Journal of Pragmatics”, 15, p. 237–251.
- Urmson 1952: J.O. Urmson, *Parenthetical Verbs*, în *Mind*, vol. LXI. p. 480–496.
- Waltereit 2002: R. Waltereit, *Imperatives, interruption in conversation, and the rise of discourse markers: A study in Italian guarda*, în „Linguistics”, 40–45, p. 987–1010, <http://www.staff.ncl.ac.uk/richard.waltereit/guarda.pdf>.
- Wierzbicka 1988: A. Wierzbicka, *The semantics of grammar*, Amsterdam, John Benjamins.
- Wierzbicka 2004: A. Wierzbicka, *Conceptual primes in human languages and their analogues in animal communication and cognition*, în „Language Sciences: a world journal of the sciences of language”, vol. 26, no. 5, p. 413–441.

Cognition Verbs with Potential for Pragmaticalization

The traditional grammar books have avoided systematically the topic of verbal discourse markers because this type of discourse markers cannot receive canonical descriptions in grammars having the effect of spoiling the syntax and being related exclusively with spoken language. In the Romanian recent linguistic studies the topic emerges from fragmentary presentations in chapters devoted to sentence connectors with special reference to set phrases such as *așa cum ai văzut*, *după cum știi*, *după cum se știe* (GALR) or in chapters concerning incidental structures without any semantic role: *mă rog?*, *ce să-i faci?*, *cum să spun*, *știi?*, *nu știi cum să spun etc.*

Our paper places a focus on the class of cognition verbs from which we choose three examples of verbs with relatively high potential for pragmaticalization: *a asculta*, *a auzi* and *a înțelege*. The paper offers a description of their semantic-syntactic behaviour emphasising the different pragmatic values they develop in distinct contexts. The illustrating examples have been excerpted from sources of both spoken and written Romanian in order to check a possible continuity of syntactic patterns.